Подано до редакції: 22.01.2025
Прийнято після рецензування: 31.03.2025
Затверджено до друку: 01.05.2025
Опубліковано: 30.06.2025

УДК 37.022
https://doi.org/10.32405/2411-1309-2025-34-218-227

РОЗВИТОК МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ ТА СУЧАСНОГО ПІДРУЧНИКОТВОРЕННЯ В НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ ПРОФЕСОРА А. Й. СИРОТЕНКА

(до 90-річчя з дня народження)

(дослідження виконано в межах НДР 0124U000275)

Тетяна Назаренко,
доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
завідувачка відділу навчання географії та економіки
Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

https://orcid.org/0000-0001-7354-5245

geohim@ukr.net

Зміст статті деталізує питання про роль особистості в історії розвитку педагогічної науки та розкриває значення наукової спадщини професора А. Й. Сиротенка для науки методики навчання географії та процесу підручникотворення. Авторка статті аналізує наукову спадщину професора Анатолія Сиротенка та знайомить читачів з її впливом на сьогодення. У доробку відомого науковця чільне місце належить думці про значення шкільного навчального предмету географія для формування світогляду учня.

Продемонстровано перспективність розроблених дослідником підходів щодо розширення дидактичних функцій шкільного навчального предмету географія, застосування географічного принципу при формуванні знань та науково обґрунтоване поєднання різних дидактичних аспектів при вивченні географії в школі. Також визначено роль ученого в розроблені освітніх державних документів: Держстандарту, Концепції географічної освіти, навчальних програм, підручників тощо.

Акцентовано увагу на визначальному внеску А. Й. Сиротенка як автора декількох поколінь інноваційних навчальних книжок, підручників, методичних рекомендацій, що містять пізнавальний матеріал та розвиток сучасного підручникотворення.

Визначено доцільність здійснення подальших історико-методичних досліджень науково-педагогічної та творчої діяльності професора А. Й. Сиротенка та їх упроваджування до практичного використання в теорії та методики навчання географії та освітньої практики з географії в сучасних умовах Нової української школи.

Ключові слова: дидактика географії; теорія та методика навчання географії; фундатор наукової школи; історико-методичні дослідження; підручникотворення; Нова українська школа.

© Назаренко Т.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Визначальною формою світового пізнання є учіння, навчання, наука. Сучасна наука є багатозначною та суттєвою складовою дійсності, що нас оточує. Наука робиться людьми, особистостями, лідерами змін та думок, що рухають наукову думку. Одним з представників гуманітарної науки педагогіка був Анатолій Йосипович Сиротенко – відомий український учений у галузі теорії та методики навчання географії, кандидат географічних наук, доктор педагогічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України.

Аналізуючи вітчизняний досвід незалежної України з навчання географії в школі, вбачаємо те, що в центрі уваги на той час було вдосконалення змісту і методів вивчення шкільної географії, здійснювалися спроби врахування інтересів і здібностей учнів та, водночас, задоволення нагальних потреб суспільного життя, оновлення підходів до розуміння значення географічних знань. Отже, постає потреба в ретельному об'єктивному вивченні з нових методологічних позицій й неупередженій оцінці надбань методико-географічної думки в Україні, авторитетним представником якої був А. Й. Сиротенко, талановитий учений і педагог, організатор методико-географічної роботи в Україні, автор новаторських за своїм змістом навчальних програм, підручників, посібників, експериментальних педагогічних досліджень, які заслуговують на вивчення, творче узагальнення та введення до активного наукового обігу, а також адаптацію до сучасних реалій в умовах концепції Нової української школи.

Мета і завдання статті. Проводячи круглий стіл пам'яті професора А. Й. Сиротенка до 90-річчя із дня народження вченого, науковці відділу навчання географії та економіки Інституту педагогіки НАПН України переконалися в неоціненому внеску вченого до вітчизняної науки, тому метою цієї статті є аналіз та узагальнення наукової спадщини цього вченого-педагога та використання його досвіду в реалізації сучасних наукових ідей і напрацювань у розбудові географічної освіти та сучасного підручникотворення.

Методи дослідження. Під час дослідження ми керувалися змістом бібліографічного аналізу, інтерв'юванням учнів ученого, які утворюють його наукову школу, та співробітників відділу навчання географії та економіки Інституту педагогіки НАПН України, які довгий час працювали з ним. Також ми застосовували процеси порівняння, класифікації, абстрагування та конкретизації, узагальнення та інтерпретації досвіду практичного втілення традиційних та сучасних ідей у процесі розвитку методики географії як педагогічної науки.

Результати й обговорення. Відомий педагог і методист шкільної та вузівської географічної освіти, завідувач лабораторії методики викладання географії Українського науково-дослідного інституту педагогіки, заступник директора та директор Науково-дослідного інституту педагогіки, дійсний член Академії педагогічних і соціальних наук, доктор педагогічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, почесний академік АПН України (нині Національної академії педагогічних наук України), професор Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії – Анатолій Йосипович Сиротенко народився 1 травня 1935 року у селищі міського типу Ружин на

Житомирщині. З дитинства він серйозно ставився до навчання, мріяв стати пілотом, захоплювався природою. У 1953 р. закінчив Ружинську середню школу і вступив до Харківського авіаційного училища штурманів. Після закінчення училища працював штурманом у військовій авіації. Згодом його відрядили до африканських країн – Гана, Гвінея, Конго, Сомалі, Центральна африканська республіка (ЦАР), Кенія. Майже два роки Анатолій Сиротенко працював у Малі і паралельно заочно навчався у Київському державному університеті імені Тараса Шевченка, після закінчення якого у 1967 році здобув кваліфікацію економ-географа та вчителя географії. Після закінчення університету вирішив зайнятися вчительською діяльністю. Працював учителем географії та заступником директора середньої школи № 67 м. Києва, де зарекомендував себе як талановитий педагог.

У 1975 році Анатолій Йосипович захистив кандидатську дисертацію з теми «Народна республіка Конго: проблеми дослідження природних ресурсів, розвитку та розміщення господарства» і здобув науковий ступінь кандидата географічних наук.

Через деякий час він отримав пропозицію пройти курси ЮНЕСКО, після закінчення яких, разом із 150 педагогами, 30 лікарями та 201 геологом їде до Конго керівником експедиції. Працював разом із Міністерством освіти для організації перевірки якості викладання вчителів як радянських, так і конголезьких. У Конго Анатолій Йосипович пропрацював 5 років, потім був направлений консультантом з розвитку народного господарства в Анголу.

Після повернення з Анголи до Києва у 1977 році Сиротенко починає працювати старшим викладачем кафедри економічної і соціальної географії Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького (зараз УДУ імені М. П. Драгоманова), але пропрацювавши на цій посаді лише 8 місяців, був відряджений до Афганістану радником з освіти.

Після повернення з Афганістану у 1980 році Анатолій Сиротенко починає працювати деканом по роботі із студентами-іноземцями в Київському державному педагогічному інституті іноземних мов (сучасний Київський національний лінгвістичний університет) згодом переходить до УНДІП – Українського науково-дослідного інституту педагогіки (нині Інститут педагогіки НАПН України), де працює на різних посадах: старшим науковим співробітником, завідувачем лабораторії, заступником директора, директором.

У 1995 році захищає докторську дисертацію з теми «Проблеми шкільної географічної освіти в Україні», отримає науковий ступінь доктора педагогічних наук, а згодом і вчене звання професора (Сиротенко, 1995)

А. Й. Сиротенко був почесним академіком АПН України, професором Інституту педагогіки АПН України і Хмельницького гуманітарно-педагогічного інституту.

Під його керівництвом було захищено 20 кандидатів наук, зараз це знані науковці: Г. П. Пустовіт «Дослідницька робота учнів з екології в позашкільних установах» зі спеціальності 13.00.01 – теорія і історія педагогіки у 1994 році, С. Г. Кобернік «Опорні схеми як засіб систематизації знань школярів (на матеріалі предметів природничо-географічного циклу) зі спеціальності 13.00.01 – теорія та історія педагогіки у 1995 році,

С. С. Пальчевський «Гуманізація шкільної географічної освіти як засіб розвитку творчих здібностей учня» зі спеціальності 13.00.01 – теорія та історія педагогіки та 13.00.02 – методика викладання географії у 1995 році, Т. О. Чубукова «Сугестопедичний підхід в навчанні суспільних предметів старшокласників» зі спеціальності 13.00.01 – теорія та історія педагогіки у 1995 році, Н. В. Бірюкова «Формування основних понять ринкової економіки у майбутніх вчителів географії» зі спеціальності 13.00.04 – професійна педагогіка у 1997 році, Л. В. Тименко «Професійна орієнтація старшокласників у процесі вивчення предметів соціального циклу» зі спеціальності 13.00.01 – теорія та історія педагогіки у 1997 році та інші.

Під керівництвом Анатолія Йосифовича науковий ступінь доктора педагогічних наук отримали: С.С. Пальчевський «Теорія і практика сугестопедичного навчання школярів середніх загальноосвітніх навальних закладів» зі спеціальності 13.00.09 – теорія навчання у 2003 році, І. М. Шоробура «Становлення та розвиток шкільної географічної освіти в Україні (XIX–XX століття) зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки у 2007 році, О.М. Топузов «Методичні основи проблемного навчання географії в загальноосвітніх навчальних закладах зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (географія) у 2008 році.

А. Й. Сиротенко – автор понад 500 наукових робіт. Це – підручники, монографії, посібники, статті, методичні рекомендації, навчальні програми і концепції. Тільки за три останні роки свого життя вчений-педагог написав три посібники і підручник для профільної школи.

У науковій діяльності Анатолій Йосипович на перше місце ставив дослідницьку роботу із розвитку завдань з проблем географічної освіти в середніх навчальних закладах. Учений підготував фундаментальні дослідження в галузі теорії та методики навчання географії в школі. Його підручник «Економічна і соціальна географія України» перевиданий польською, угорською, російською та румунською мовами і відзначений премією НАПН України. Анатолій Йосипович брав активну участь у теоретичному обґрунтуванні основних напрямів розвитку національної системи освіти, у створенні Державних стандартів шкільної географічної освіти та оновлених програм з географії для загальноосвітніх навчальних закладів. Під його керівництвом створено Концепцію шкільної географічної освіти (1991), затверджену Міністерством освіти України, він є співавтором Концепції профільного навчання (2003) та Концепції географічної освіти (2006) (Сиротенко, 2006).

Методичні посібники і підручники А. Й. Сиротенка вийшли у світ українською, російською, польською, угорською, румунською, узбецькою киргизькою та мовами фарсі і пушту (Афганістан). Багато зусиль і таланту А. Й. Сиротенко доклав до редагування методичних збірників «Географія в школі» (1982–1985). За його редакцією вийшли у світ такі посібники, як «Методи навчання географії», «Комп'ютерна географія», «Екологія навколо нас» та підручники. На початку 90-років XX століття Анатолій Йосифович був ініціатором створення для незалежної України сучасного підручника з географії. Очолюючи творчі колективи співавторів, за його редакцію створюються нові підручники (Сиротенко, 1994, 2000, 2001, 2007,

Підручник «Географія України» охоплює чотири основні розділи: «Утворення Української держави», «Природа України», «Населення України» та «Господарство України». Ці розділи докладно висвітлюють різні аспекти географії України, включаючи історію становлення держави, природні умови, демографічні особливості та економічну діяльність. Навчальний матеріал, представлений у підручнику, допомагає учням зрозуміти складні питання економіки, усвідомити сутність змін, що відбувалися в державі, та оцінити важливість раціонального використання природних ресурсів. Автори підкреслюють, що підручник спрямований на поглиблення знань учнів про економічні процеси та зміни в Україні, а також на формування розуміння необхідності раціонального підходу до використання природних багатств країни. Цей підручник є вагомим внеском у навчальну літературу з географії України, сприяючи підготовці учнів до свідомого громадянства та екологічно відповідального ставлення до навколишнього середовища.

У 2000 році цей підручник перевидається із новою осучасненою інформацією. Підручник складається з п'яти основних розділів: «Становлення Української держави», «Природа України», «Регіональний фізико-географічний поділ України», «Населення України» та «Господарство України». Значущість цього підручника полягає в його новаторському підході до викладу матеріалу. Курс географії в підручнику структуровано таким чином, щоб забезпечити найефективніше засвоєння учнями знань і формування наукових поглядів на взаємодію суспільства і природи. Розділи підручника охоплюють всі ключові аспекти географії України, від становлення держави до детального аналізу природних і соціально-економічних складових країни. Особливу увагу було приділено формуванню в учнів комплексного уявлення про свою країну. Підручник не тільки надає знання про географічні особливості України, але й сприяє розвитку наукового підходу до вивчення природних та соціально-економічних процесів. Цей підручник має важливе значення для систематизації знань учнів і сприяє глибшому розумінню географічних особливостей України.

У 2001 році Анатолієм Йосиповичем створюється пробний підручник «Економічна і соціальна географія України» для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Зміст підручника враховує сучасні вимоги до географічної та економічної освіти в умовах соціально-економічного розвитку суспільства. Видання відзначається високим науково-методичним і дидактичним рівнем викладу навчального матеріалу, що забезпечує ефективне засвоєння знань учнями. Структура підручника відповідає новим вимогам географічної освіти, і його матеріал подається на високому науковому рівні, що полегшує сприйняття інформації. Підручник є важливим інструментом для формування у школярів комплексного уявлення про економічну і соціальну географію України, забезпечуючи їх необхідними знаннями для розуміння сучасних соціально-економічних процесів.

У 2007 році у видавництві «Педагогічна думка» виходить друком пробний підручник «Соціально-економічна географія світу» для 10-го класу, за авторством А.Й. Сиротенка та О.Г. Стадника. Видання створене відповідно до вимог програми Міністерства освіти і науки України та призначене для учнів 10–11 класів загальноосвітніх навчаль-

них закладів, а також для студентів спеціальності «Географія». Підручник містить змістовне ядро шкільного курсу географії світу, що відповідає державному стандарту. Особливу увагу приділено доступності і повноті викладу навчального матеріалу. Використано питання та завдання різного рівня складності, включаючи ті, що сприяють створенню проблемних ситуацій і розвитку критичного мислення учнів.

Учений-педагог був науковим редактором, науковим консультантом, рецензентом багатьох видань у галузі географічної та педагогічної освіти. Анатолій Йосипович друкувався в журналах та газетах: «Географія», «Географія та основи економіки в школі», «Краєзнавство. Географія. Туризм», «География в школе», «Азия и Африка сегодня» (Росія), «Вітчизна» (Україна), «Ністру» (Молдова) та ін.

Йому належать такі літературно-публіцистичні праці, як «Салам алейкам, Кабул», «Знайомтесь: Конго» та інші матеріали країнознавчого характеру.

Учений-педагог читав лекції для директорів шкіл та вчителів географії на курсах підвищення кваліфікації післядипломної педагогічної освіти; брав активну участь у багатьох семінарах, конференціях, з'їздах Українського географічного товариства, де завжди виступав з новими ідеями і практичними рекомендаціями в галузі методики географії, її становлення та розвитку. Був членом журі учнівських олімпіад та турнірів з географії, а також Конкурсу «Учитель року» в номінації «Географія».

Анатолій Йосипович неодноразово представляв Україну на конференціях ЮНЕСКО та Ради Європи. Вільне володіння французькою мовою сприяло активній діяльності Анатолія Сиротенка на міжнародній арені.

Анатолій Йосипович Сиротенко є автором книги «Уроки миру в школі», виданої у Києві товариством «Знання» УРСР у 1987 році. Це видання, обсягом 48 сторінок, входить до серії 7 «Педагогічна», випуск №3. У своїй праці Анатолій Йосипович на основі аналізу досвіду роботи найкращих шкіл України розкриває методику проведення Уроків миру. Він детально показує їхню роль у вихованні толерантності в учнів та між народами. Автор наголошує на важливості виховання учнів протягом усього навчального року, під час вивчення програмного матеріалу з різних предметів.

Зокрема, Сиротенко підкреслює, що уроки миру повинні проводитися не лише як окремі заходи, а й інтегруватися в навчальний процес за різними предметами. Він акцентує увагу на необхідності систематичної роботи з виховання учнів толерантності і не обмежуватися проведенням поодиноких заходів. Ця книга є важливим внеском у педагогічну літературу, сприяючи розвитку методичних підходів до формування в учнів почуття миру, що є актуальним у контексті сучасних геополітичних подій.

У 2001 році А. Й. Сиротенку присвоєно звання «Заслужений діяч науки і техніки України.

Помер Анатолій Сиротенко у 2009 році на 76 році життя з багатим досвідом учителя, науковця і методиста.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Наукова новизна розроблених професором А. Й. Сиротенком дидактичних аспектів закладається в тому, що він надавав перевагу системному підходу у навчання географії в школі. Ним обґрунтовано необхідність комплексного підходу до визначення цілей і завдань шкільної географіч-

ної освіти, принципово новим для подальшого розвитку педагогічної науки має бути пошук зв'язку, залежності та закономірності між різними етапами навчання географії в школі. Професор Сиротенко не раз акцентував увагу на обов'язковому застосуванні принципу природо відповідності в змісті навчальної географії.

Аналізуючи його наукові інтереси та дослідження можна прийти до висновку, що А. Й. Сиротенко приділяв увагу гуманістичному підходу до навчання географії як засобу розвитку творчих здібностей учнів. У його дослідженнях доводиться, що гуманізація навчання сприяє не лише розвитку творчого мислення учнів, але й збереженню їх фізичного та морального здоров'я. Цей підхід відповідає основним принципам концепції Нової української школи (НУШ), що орієнтовані на всебічний розвиток особистості.

Дослідник розробив нові методологічні та методичні підходи до викладання географії, включаючи впровадження проблемного навчання, що дозволило учням активно шукати відповіді на питання і самостійно вирішувати проблеми, що є важливою складовою концепції НУШ, яка розвиває критичне мислення і самостійність. Тож наукові педагогічні розвідки професора Сиротенка не тільки не втратили своєї актуальності, а є співзвучними до освітніх реформ сьогоднішньої України, яка виборює право на існування, не дивлячись на військову агресію з боку сусідньої держави.

Важливим елементом його наукового доробку є створення методичних посібників та підручників, які сприяють підвищенню майстерності вчителів географії та ефективності уроків географії в закладах загальної середньої освіти. Він також підкреслював необхідність вивчення загальнопланетарних і регіональних географічних особливостей та їхнього прояву на теренах України. Це сприяє формуванню уявлень про місце України в глобальному просторі і є важливим аспектом сучасного шкільного краєзнавства.

Важливим елементом його наукового доробку було створення оновлених шкільних підручників з географії, які сприяли формуванню в учнів предметних географічних знань, умінь та навичок та їх реалізації в подальшому дорослому житті. Ці підручники і сьогодні відповідають сучасним вимогам освіти. Особливо в умовах війни, коли географічні знання стають най актуальними, особливо в питаннях геополітики, географічному положенні, положенню та видобуванню різних для економічного значення корисних копалин та природних ресурсів.

Крім того, науковець загострював увагу на багатоманітності програм підготовки майбутніх учителів географії, пояснюючи це індивідуальним розвитком освіти, що проходить у певний історичний час і за певних історико-педагогічних умов, у певному національному й етно-регіональному контексті та в певній геополітичній і соціально-економічній ситуації.

А. Й. Сиротенко вказував на те, що зміст географічної освіти у зарубіжних країнах розробляють переважно централізовано, будуючи за принципом вибірковості або «ключів», коли вивчають лише типові, «ключові» території, регіони чи держави із більш детальним вивченням окремих типових країн. При цьому в більшості розвинених країн значну увагу приділяють вивченню географії своєї держави.

Отже, сьогодні, розроблені методичні рекомендації та навчальні матеріали, що засновані на його дослідженнях, стали базою для нових підходів у географічній освіті і

відповідають сучасним освітнім вимогам. Створюючи підручники з географії для різних класів, учений підкреслював, що підручник спрямований на поглиблення знань учнів про географічні процеси та на формування розуміння необхідності раціонального підходу до використання природних багатств країни, що формує в учнів свідоме громадянство та екологічно відповідальне ставлення до навколишнього середовища. Дослідник формулює поняття «якісний підручник», підкреслюючи прямий зв'язок між властивістю підручника та ефективністю навчального процесу. Зокрема, якісний підручник сприяє кращому засвоєнню матеріалу і підвищує рівень знань учнів. Таким чином, дослідження підтверджує, що створення якісних підручників є критично важливим для успішного навчання географії.

До цього часу спадщина А. Й. Сиротенка не була предметом окремого цілісного історико-педагогічного дослідження. Багатогранність теоретичних міркувань із теорії шкільної географії, які не втратили актуальності, досвід співпраці А. Й. Сиротенка з учителями-географії закладів загальної середньої освіти України та історико педагогічна значущість його внеску в розвиток вітчизняної шкільної географічної освіти потребують подальшого ретельного вивчення.

Відтак перспективними є подальші історико-методичні дослідження наукової спадщини професора А. Й. Сиротенка з метою їх узагальнення, переосмислення та інтерпретації через призму завдань і викликів Нової української школи. На увагу також заслуговує і такий аспект наукової творчості А. Й. Сиротенка, як лідерство в організації наукової школи, а також наставництво та наукова підтримка й супровід.

Використані джерела

Інститут педагогіки НАПН України. (2019). *Концептуальні засади компетентнісного навчання географії та економіки: Збірник матеріалів круглого столу «Історія – діалог – траєкторія розвитку», присвяченого 85-річчю відділу навчання географії та економіки Інституту педагогіки НАПН України (08 жовтня 2019 р., м. Київ).* Педагогічна думка. https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/history.pdf

Сиротенко, А. (2001). Проблеми конструювання шкільних підручників з географії. *Географія та основи економіки в школі*, *6*, 12.

Сиротенко, А. Й. (1987). *Уроки миру в школі*. Київ: Знання.

Сиротенко, А. Й. (1995). *Проблеми шкільної географічної освіти в Україні (дидактико-методичний аспект)* (Дисертація доктора педагогічних наук). Мінськ: Національний інститут освіти.

Сиротенко, А. Й. (2001). *Економічна і соціальна географія України: пробний підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів*. Київ: Освіта.

Сиротенко, А. Й. (2007). Яким повинен бути сучасний вчитель. *Педагогічний дискурс: збірник наукових праць Інституту педагогіки АПН України, Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, Вип. 2*, 154–158.

Сиротенко, А. Й., Чернов, Б. О. (2000). *Географія України: підручник для 9 класу середньої загальноосвітньої школи*. Київ: Благовіст.

Сиротенко, А. Й., Чернов, Б. О., Плахута, В. Я. (1994). *Географія України: пробний підручник для 9 класу середньої школи*. Київ: Освіта.

Сиротенко, А. Й., Круглик, Л. І., Корнєєв, В. П. (1996). *Лабораторія методики географії* (с. 86–89). Київ: Педагогічна думка.

Сиротенко, А. Й., Стадник, О. Г. (2007). *Соціально-економічна географія світу, 10 клас: пробний підручник для 10 класу загальноосвітніх навчальних закладів*. Київ: Педагогічна думка.

Сиротенко, А., Топузов, О. (1998). XXVI Всеукраїнська олімпіада юних географів-краєзнавців. *Географія та основи економіки в школі*, *3*, 36.

Топузов, О. М., Назаренко, Т. Г., Сиротенко, А. Й. та ін. (2009). Концепція географічної освіти для профільної школи. *Географія*, *19*, 2–5.

References

Instytut pedahohiky NAPN Ukrainy. (2019). *Kontseptualni zasady kompetentnisnoho navchannia heohrafii ta ekonomiky: zbirnyk materialiv kruhloho stolu «Istoriia – dialoh – traiektoriia rozvytku», prysviachenoho 85 richchiu viddilu navchannia heohrafii ta ekonomiky Instytutu pedahohiky NAPN Ukrainy (October 08, 2019, Kyiv).* Pedahohichna dumka. https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/history.pdf (in Ukrainian).

Syrotenko, A. (2001). Problemy konstruiuvannia shkilnykh pidruchnykiv z heohrafii. *Heohrafiia ta osnovy ekonomiky v shkoli, 6*, 12. (in Ukrainian).

Syrotenko, A. Y. (1987). *Uroky myru v shkoli*. Kyiv: Znannia. (in Ukrainian).

Syrotenko, A. Y. (1995). *Problemy shkilnoi heohrafichnoi osvity v Ukraini (dydaktyko-metodychnyi aspekt)* (Dysertatsiia doktora pedahohichnykh nauk). Minsk: Natsionalnyi instytut osvity. (in Ukrainian).

Syrotenko, A. Y. (2001). *Ekonomichna i sotsialna heohrafiia Ukrainy: probnyi pidruchnyk dlia 9 klasu zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv*. Kyiv: Osvita. (in Ukrainian).

Syrotenko, A. Y. (2007). Yakym povynen buty suchasnyi vchytel. *Pedahohichnyi dyskurs: zbirnyk naukovykh prats Instytutu pedahohiky APN Ukrainy, Khmelnytskoi humanitarno-pedahohichnoi akademii*. *2nd ed*., 154–158. (in Ukrainian).

Syrotenko, A. Y., Chernov, B. O. (2000). *Heohrafiia Ukrainy: pidruchnyk dlia 9 klasu serednoi zahalnoosvitnoi shkoly*. Kyiv: Blahovist. (in Ukrainian).

Syrotenko, A. Y., Chernov, B. O., Plakhuta, V. Ya. (1994). *Heohrafiia Ukrainy: probnyi pidruchnyk dlia 9 klasu serednoi shkoly*. Kyiv: Osvita. (in Ukrainian).

Syrotenko, A. Y., Kruhlyk, L. I., Kornieiev, V. P. (1996). *Laboratoriia metodyky heohrafii* (pp. 86–89). Kyiv: Pedahohichna dumka. (in Ukrainian).

Syrotenko, A. Y., Stadnyk, O. H. (2007). *Sotsialno-ekonomichna heohrafiia svitu, 10 klas: probnyi pidruchnyk dlia 10 klasu zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv*. Kyiv: Pedahohichna dumka. (in Ukrainian).

Syrotenko, A., Topuzov, O. (1998). XXVI Vseukrainska olimpiada yunykh heohrafiv-kraieznavtsiv. *Heohrafiia ta osnovy ekonomiky v shkoli*, *3*, 36. (in Ukrainian).

Topuzov, O. M., Nazarenko, T. H., Syrotenko, A. Y. ta in. (2009). Kontseptsiia heohrafichnoi osvity dlia profilnoi shkoly. *Heohrafiia*, *19*, 2–5. (in Ukrainian).

Tetiana Nazarenko, *Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Head of the Department of Teaching Geography and Economics, Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

DEVELOPMENT OF METHODOLOGY OF TEACHING GEOGRAPHY AND MODERN TEXTBOOK CREATION IN THE SCIENTIFIC HERITAGE OF PROFESSOR A. Y. SYROTENKO (TO THE 90TH ANNIVERSARY OF HIS BIRTH)

Abstract. The content of the article raises the problem of the role of the individual in the history of the development of pedagogical science and reveals the significance of the scientific heritage of Professor A. Y. Syrotenko for the science of geography teaching methods and the process of textbook creation. The author of the article analyses the scientific heritage of Professor Anatolii Syrotenko and introduces its influence on the present. It is also considered that in the work of the famous scientist, the idea of the importance of the school subject geography for the formation of the student's worldview occupies a decisive place.

The promising approaches developed by the researcher to expand the didactic functions of the school subject of geography, the application of the geographical principle in the formation of knowledge, and the scientifically substantiated combination of various didactic aspects in the study of geography at school are demonstrated. The role of the scientist in the development of educational state documents is also determined: The State Standard, the Concept of Geographical Education, curricula, textbooks, etc.

Attention is focused on the decisive contribution of A. Y. Syrotenko as the author of several generations of innovative educational books, textbooks, and methodological recommendations containing cognitive material and the development of modern textbook creation.

The feasibility of further historical and methodological research into the scientific, pedagogical and creative activities of Professor A. Y. Syrotenko and their implementation into practical use in the theory and methodology of teaching geography and educational practice in geography has been determined.

Keywords: didactics of geography; theory and methodology of teaching geography; founder of the scientific school; historical and methodological research; textbook creation; New Ukrainian School.